

Household Debt and Economic Variables of Each Stages of the Business Cycle in Thailand

Pattarawadee Pornthai^{1*} Thanarak Laosuthi² and Mana Luksamee-Arunothai²

¹ Master Student, Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University, Thailand

² Department of Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: pattarawadee.po@ku.th

ABSTRACT

This article aimed to examine the relationship of household debt and economic variables at each stage of the business cycle. By gathering Economic Data from Bank of Thailand, Ministry of Commerce, Office of the National Economic and Social Development Council, National Statistical Office, Public Debt Management Office, and Stock Exchange of Thailand, to finding turning points in the structural break, by Chow Test method, which can divide the business cycle into periods of economic contraction and expansion. The data in each period used to test the long-term equilibrium relationship (Cointegration) by Engle – Granger Two-Step method, including analysis of cause and effect relationships of variables according to the concept of Granger (Granger Causality). Overall, the results of this study during period (Q1/2003 - Q2/2023) found that household debt is related to Gross Domestic Product (GDP), investment, house price index and stock market index. Furthermore, in the first period (Q1/2003 - Q3/2008) which was a period when the economy contracted, the result show that household debt is related to GDP, also in the second period (Q4/2008 - Q1/2020), which was a period when the economy expanded, the result show that household debt is related to GDP, policy rate, deposit and the government budget deficit. In addition the third period (Q2/2020 – Q2/2023) which was a period of when the economy contracted, found that household debt is related to GDP, investment, unemployment rate and the house price index.

Keywords: Household Debt, Business Cycle, Gross Domestic Product (GDP)

หนี้ครัวเรือนกับตัวแปรทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในแต่ละช่วงของวัฏจักรธุรกิจ

ภัทราวดี พรไทย^{1*} ธนารักษ์ เหล่าสุทธิ² และ มานะ ลักษณะมีอรุณทัต²

¹ นิสิตปริญญาโท สาขาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

² ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: pattarawadee.po@ku.th

บทคัดย่อ

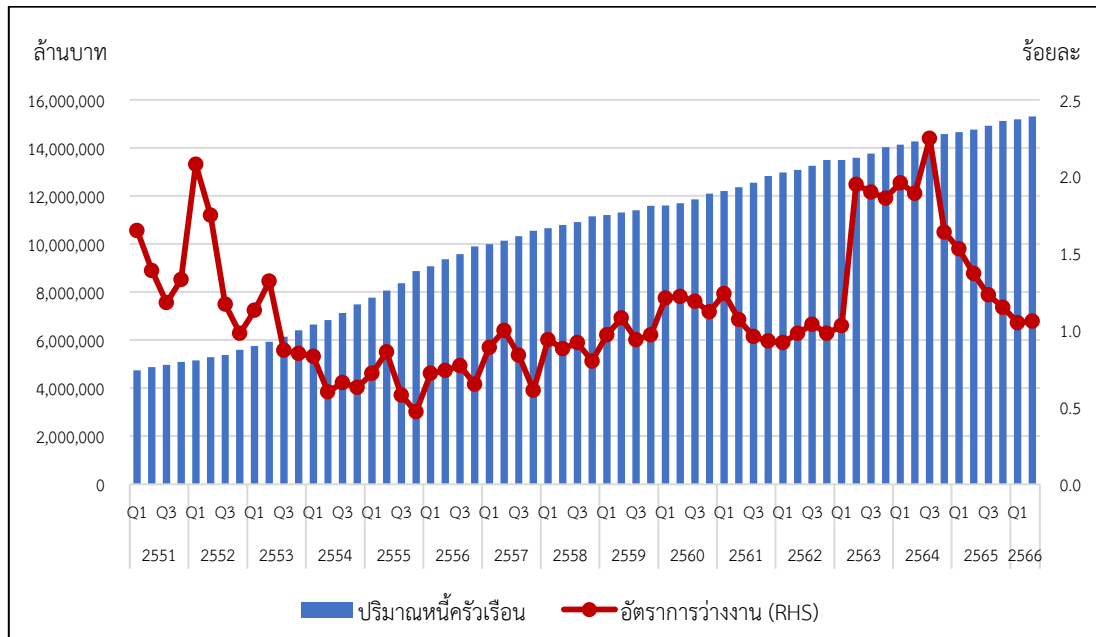
บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของหนี้ครัวเรือนกับตัวแปรทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในแต่ละช่วงของวัฏจักรธุรกิจ โดยรวบรวมข้อมูลเศรษฐกิจจากธนาคารแห่งประเทศไทย กระทรวงพาณิชย์ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และทำการหาจุดเปลี่ยนในโครงสร้างของวัฏจักรธุรกิจด้วยวิธีการทดสอบ Chow Test ซึ่งสามารถแบ่งช่วงของวัฏจักรธุรกิจออกเป็นช่วงที่เศรษฐกิจหดตัวและขยายตัว และนำข้อมูลในแต่ละช่วงไปทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาว (Cointegration) ด้วยวิธีการแบบสองขั้น Eagle and Granger (Engle – Granger Two-Step) และวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของตัวแปรตามแนวคิดของ Granger (Granger Causality) ผลการศึกษาในภาพรวมพบว่า หนี้ครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ การลงทุนรวม ดัชนีราคาที่อยู่อาศัย และดัชนีตลาดหุ้น โดยในช่วงที่ 1 (ไตรมาสที่ 1 ปี 2546 – ไตรมาสที่ 3 ปี 2551) ซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจหดตัว พบว่าหนี้ครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และในช่วงที่ 2 (ไตรมาสที่ 4 ปี 2551 - ไตรมาสที่ 1 ปี 2563) ซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจขยายตัว พบว่าหนี้ครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ อัตราดอกเบี้ยนโยบาย ปริมาณเงินฝาก และการขาดดุลงบประมาณของรัฐบาล สำหรับช่วงที่ 3 (ไตรมาสที่ 2 ปี 2563 - ไตรมาสที่ 2 ปี 2566) ซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจหดตัว พบว่า หนี้ครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ การลงทุนรวม อัตราการว่างงาน และดัชนีราคาที่อยู่อาศัย

คำสำคัญ: หนี้ครัวเรือน, วัฏจักรธุรกิจ, ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP)

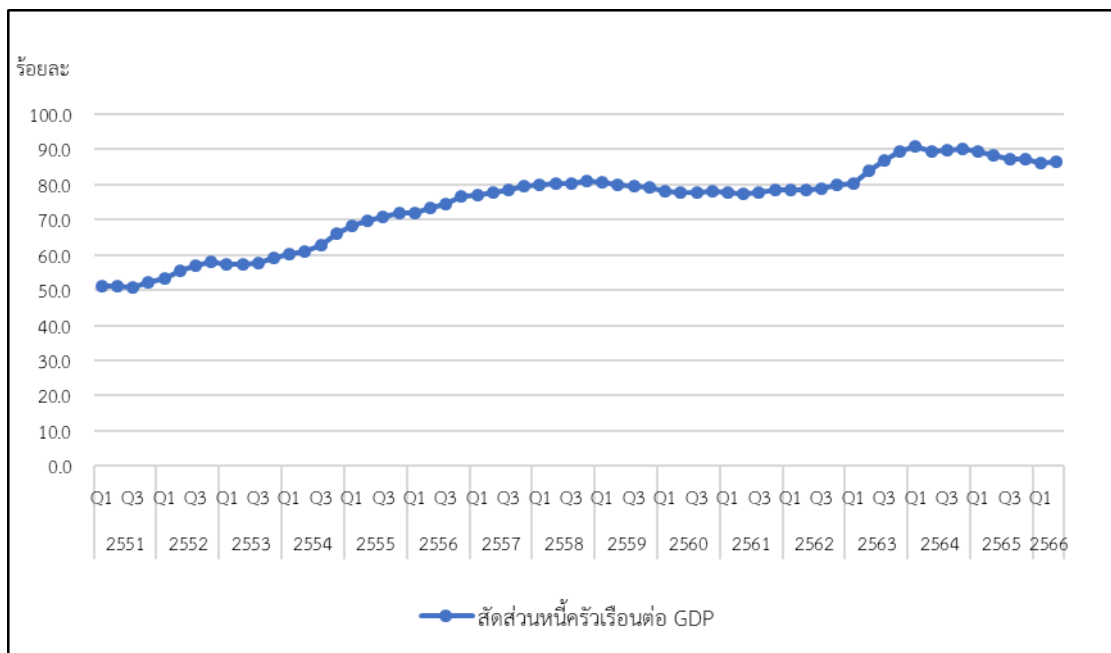
© 2024 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

หนี้ครัวเรือนเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจกับการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนหนี้ครัวเรือน จะเห็นว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนหนี้ครัวเรือนในทิศทางตรงกันข้าม นั่นคือหากเศรษฐกิจมีการเติบโตสูง สัดส่วนหนี้ครัวเรือนจะมีแนวโน้มลดลง และในทางกลับกันหากเศรษฐกิจมีการเติบโตต่ำ สัดส่วนหนี้ครัวเรือนจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณหนี้ครัวเรือนกับอัตราการว่างงาน ตามภาพที่ 1 จะเห็นว่าอัตราการว่างงานมีความสัมพันธ์กับปริมาณหนี้ครัวเรือนในทิศทางเดียวกัน นั่นคือหากอัตราการว่างงานสูง ปริมาณหนี้ครัวเรือนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และหากอัตราการว่างงานต่ำ ปริมาณหนี้ครัวเรือนจะมีแนวโน้มลดลงตามไปด้วย ดังนั้น จะสังเกตเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของการเติบโตทางเศรษฐกิจหรือวัฏจักรธุรกิจดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่มีผลต่อการเพิ่มขึ้นของหนี้ครัวเรือน

ภาพที่ 1 แสดงปริมาณของหน้ครัวเรือนและอัตราการว่างงาน
ที่มา: จากการรวบรวมโดยผู้วิจัย

ภาพที่ 2 แสดงสัดส่วนหน้ครัวเรือนต่อ GDP ตั้งแต่ปี 2551 - 2566
ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย

จากรายงานผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้ประเด็นหน้ครัวเรือนที่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างอยู่แล้วมีความเปราะบางมากขึ้น โดยเฉพาะในมิติของสัดส่วนหน้ครัวเรือนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ข้อมูลจากภาพที่ 2 จะเห็นได้ว่า สัดส่วนหน้ครัวเรือนต่อ GDP เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 79.9 ในไตรมาสที่ 4 ของปี 2562 มาที่ระดับร้อยละ 90.8 ในไตรมาสที่ 1 ของปี 2564 สูงสุดเป็นประวัติการณ์ ซึ่งส่วนหนึ่งสะท้อนว่าภาคครัวเรือนกำลังรับมือกับปัญหาการหดตัวของรายได้ซึ่งมีการชะลอตัวเร็วกว่าการชะลอตัวของการกู้ยืม และมีแนวโน้มปรับสูงขึ้นต่อเนื่องในปี 2565 จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นได้ว่าหน้ครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับตัวแปรทางเศรษฐกิจต่าง ๆ เช่น ผลิตภัณฑ์มวลรวมใน

ประเทศ (GDP) และอัตราการว่างงาน เป็นต้น ตามการเปลี่ยนแปลงการเติบโตทางเศรษฐกิจหรือวัฏจักรธุรกิจ ดังนั้น จะเห็นว่าสามารถใช้ตัวแปรนี้คร่าวๆ เรือนสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจได้ ทั้งนี้ จากการที่หนี้ครัวเรือนอยู่ในระดับสูงอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานจนไม่สอดคล้องกับระดับรายได้ จนส่งผลกระทบต่อความสามารถในการชำระหนี้ของครัวเรือน อาจทำให้เกิดเป็นปัญหานี้สินล้นพ้นตัว ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องให้เศรษฐกิจซบเซา และนำไปสู่ปัญหาด้านเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาหนี้ครัวเรือนกับตัวแปรทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในแต่ละช่วงของวัฏจักรธุรกิจ เพื่อให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของหนี้ครัวเรือนกับตัวแปรทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในแต่ละช่วงของวัฏจักรธุรกิจ และสามารถนำตัวแปรหนี้ครัวเรือนมาศึกษาเพิ่มเติมในมิติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของหนี้ครัวเรือนกับตัวแปรทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในแต่ละช่วงของวัฏจักรธุรกิจ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษานี้ นำข้อมูลทางเศรษฐกิจมหภาค ได้แก่ ปริมาณหนี้สินของครัวเรือน ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) อัตราเงินเฟ้อ อัตราดอกเบี้ยนโยบาย การลงทุนรวม ปริมาณเงินฝาก อัตราการว่างงาน การขาดดุลงบประมาณของรัฐบาล ดัชนีราคาที่อยู่อาศัย และดัชนีตลาดหุ้น เพื่อนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหนี้ครัวเรือนกับตัวแปรทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในแต่ละช่วงของวัฏจักรธุรกิจ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลอนุกรมเวลา (Time Series Data) รายไตรมาส ซึ่งทำการศึกษาโดยอาศัยข้อมูลตั้งแต่ไตรมาสที่ 1 ปี 2546 ถึงไตรมาสที่ 2 ปี 2566 โดยเป็นข้อมูลที่รวบรวมจากธนาคารแห่งประเทศไทย กระทรวงพาณิชย์ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยการศึกษานี้ได้แบ่งช่วงของวัฏจักรธุรกิจด้วยวิธีการทดสอบการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของเชาว์ (Chow Test) เป็น 3 ช่วง ดังนี้

1.1 ช่วงที่ 1 คือไตรมาสที่ 1 ปี 2546 - ไตรมาสที่ 3 ปี 2551 ซึ่งเป็นช่วงที่วัฏจักรธุรกิจหดตัว (Contraction) โดยมีสาเหตุมาจากวิกฤตแฮมเบอร์เกอร์ (Subprime Crisis) ของสหรัฐอเมริกา เนื่องจากเกิดปัญหาการบริหารจัดการสินเชื่ออสังหาริมทรัพย์ (Sub-Prime Mortgage) ผลิตผล และการก่อการกำกับดูแลกลุ่มพาณิชย์ (Investment Banking) ไม่รัดกุม จนทำให้เกิดปัญหาขาดสภาพคล่องและคุกคามความมั่นคงของสถาบันการเงิน ทำให้บริษัทใหญ่หลายบริษัทในสหรัฐอเมริกาต้องล้มละลายปิดกิจการ และเกิดวิกฤตเศรษฐกิจลุกลามกระทบไปทั่วโลก ส่งผลให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจชะลอตัว เนื่องจากวิกฤตดังกล่าวทำให้เศรษฐกิจประเทศคู่ค้าของไทยชะลอตัว ซึ่งมีผลทำให้การส่งออกของไทยชะลอตัวลงด้วย อัตราเงินเฟ้อสูงขึ้นจากการที่สหรัฐอเมริกาลดอัตราดอกเบี้ย ทำให้เงินทุนจากต่างประเทศไหลเข้ามายังไทย ซึ่งจะทำให้ค่าเงินบาทแข็งค่ามากขึ้น และดัชนีราคาหุ้นตกต่ำ เนื่องจากตลาดหุ้นทั่วโลกตกต่ำลงค่อนข้างมาก ทำให้การลงทุนของสหรัฐอเมริกาในประเทศไทยลดลงอย่างรวดเร็ว

1.2 ช่วงที่ 2 คือไตรมาสที่ 4 ปี 2551 - ไตรมาสที่ 1 ปี 2563 ซึ่งเป็นช่วงที่วัฏจักรธุรกิจขยายตัว (Expansion) เป็นภาวะเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นหลังจากเศรษฐกิจตกต่ำถึงขีดสุด ในระยะนี้เศรษฐกิจโดยทั่วไปเริ่มจะดีขึ้นจากการกระตุ้นการลงทุนทั้งในและต่างประเทศ ตลอดจนการฟื้นฟูความเชื่อมั่นของผู้บริโภค และรักษาระดับราคาสินค้าจำเป็น เพื่อให้อัตราเงินเฟ้อปรับตัวลดลง อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประเทศไทยจะประสบปัญหาภาวะน้ำท่วมใหญ่ในปี 2554 จนส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและการใช้จ่ายภาคครัวเรือน ทำให้รัฐบาลต้องดำเนินการฟื้นฟูเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินนโยบายทางการเงินโดยการปรับลดอัตราดอกเบี้ยนโยบาย การดำเนินมาตรการสินเชื่อเพื่อช่วยเหลือประชาชนผ่านสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐ รวมถึงการดำเนินนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจ เช่น มาตรการบ้านหลังแรก มาตรการรถคันแรก เป็น

ต้น ซึ่งการดำเนินนโยบายข้างต้นถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ฟื้นฟูกำลังซื้อของประชาชน จนทำให้เศรษฐกิจขยายตัวอย่างต่อเนื่องในช่วงเวลาดังกล่าว

1.3 ช่วงที่ 3 คือไตรมาสที่ 2 ปี 2563 - ไตรมาสที่ 2 ปี 2566 ซึ่งเป็นช่วงที่วัฏจักรธุรกิจหดตัว (Contraction) โดยมีสาเหตุมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้ธุรกิจการท่องเที่ยวซบเซาจากมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของต่างประเทศ ทำให้สายการบินสั่งยุติการเดินทางชั่วคราว จึงส่งผลให้รายได้การท่องเที่ยวของไทยลดลงอย่างมาก ภาคอุตสาหกรรมประสบปัญหาการผลิตหยุดชะงัก ทำให้กระทบกับยอดการผลิตและส่งออกของประเทศไทย พนักงานตกงานจำนวนมาก เนื่องจากบริษัทต่าง ๆ ในประเทศไทยสั่งปลดพนักงานหรือสั่งพักงานชั่วคราวเพื่อประคองให้ธุรกิจยังคงอยู่ได้ ซึ่งกระทบความเป็นอยู่ของประชาชน ส่งผลให้การใช้จ่ายภาคครัวเรือนลดลง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การกำหนดวัฏจักรธุรกิจ โดยการหาจุดเปลี่ยนในโครงสร้างของวัฏจักรธุรกิจ (Structural Break) เพื่อทำการทดสอบหาจุดเปลี่ยนของวัฏจักรธุรกิจว่าเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาใด ด้วยวิธีการทดสอบการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของเชาว์ (Chow Test) การทดสอบดังกล่าวสามารถดำเนินการได้ โดยการแบ่งข้อมูลออกเป็นสองกลุ่มตัวอย่าง คือกลุ่มก่อนการเปลี่ยนแปลงและกลุ่มหลังการเปลี่ยนแปลง หลังจากนั้นทำการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ของแต่ละกลุ่มตัวอย่าง และนำค่าที่ได้มาเปรียบเทียบกับ ถ้าผลที่ได้มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติตามค่าสถิติแสดงว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของวัฏจักรธุรกิจ

2.2 การทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปร มีดังนี้

2.2.1 การทดสอบความมีเสถียรภาพของข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลอนุกรมเวลา (Time Series Data) จะต้องมีการทดสอบความมีเสถียรภาพของข้อมูล หรือการทดสอบความนิ่งของข้อมูล (Stationary)

2.2.2 การทดสอบความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาว (Cointegration) ซึ่งเป็นการทดสอบความนิ่งของค่าเบี่ยงเบนที่ได้จากการประมาณค่าความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพในระยะยาวของตัวแปรอนุกรมเวลาที่ไม่คงที่ ดังนั้น หากตัวแปรมี Cointegration แสดงว่า ตัวแปรในแบบจำลองมีความสัมพันธ์ร่วมกันในระยะยาว

2.2.3 การทดสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของตัวแปรตามแนวคิดของ Granger (Granger Causality) ซึ่งเป็นการทดสอบว่าอนุกรมเวลาหนึ่งเป็นสาเหตุที่จะส่งผลกระทบต่ออนุกรมเวลาอื่น ๆ หรือไม่ ระหว่างตัวแปรคู่ใดคู่หนึ่ง เช่น หากข้อมูลในอดีตของตัวแปร X สามารถช่วยทำการพยากรณ์ค่าตัวแปร Y ได้ดีขึ้นแล้ว ผลที่ได้รับคือ ตัวแปร X จะมีผลต่อตัวแปร Y เป็นต้น

3. สมมติฐานการวิจัย

การทดสอบสมมติฐานและการกำหนดตัวแปรของแบบจำลอง มีดังนี้

3.1 การกำหนดวัฏจักรธุรกิจ โดยการหาจุดเปลี่ยนในโครงสร้างของวัฏจักรธุรกิจ (Structural Break) มีสมมติฐานการหาจุดเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของวัฏจักรธุรกิจจากผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ดังนี้

H_0 : ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง หรือลักษณะของข้อมูลไม่ได้เปลี่ยนแปลงตามผลกระทบภายนอกที่เกิดขึ้น

H_a : เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง หรือลักษณะของข้อมูลไม่ได้เปลี่ยนแปลงตามผลกระทบภายนอกที่เกิดขึ้น

3.2 การทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปร

3.2.1 การทดสอบความมีเสถียรภาพของข้อมูล (Stationary or Non-Stationary) กำหนดสมมติฐาน ดังนี้

H_0 : ข้อมูลมีลักษณะไม่นิ่ง

H_a : ข้อมูลมีลักษณะนิ่ง

3.2.2 การทดสอบความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาว (Cointegration) กำหนดสมมติฐานความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาวของตัวแปรอิสระกับหนี้ครัวเรือน ดังนี้

H_0 : ตัวแปรอิสระกับหนี้ครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาว

H_a : ตัวแปรอิสระกับหนี้ครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาว

3.2.3 การทดสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของตัวแปรตามแนวคิดของ Granger (Granger Causality) กำหนดสมมติฐานความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของตัวแปรอิสระกับหนี้ครัวเรือน ดังนี้

H_0 : ตัวแปรอิสระไม่เป็นเหตุของหนี้ครัวเรือน

H_a : ตัวแปรอิสระเป็นเหตุของหนี้ครัวเรือน

และ

H_0 : หนี้ครัวเรือนไม่เป็นเหตุของตัวแปรอิสระ

H_a : หนี้ครัวเรือนเป็นเหตุของตัวแปรอิสระ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้ใช้ข้อมูลอนุกรมเวลา (Time Series Data) รายไตรมาส ซึ่งทำการศึกษาโดยอาศัยข้อมูลตั้งแต่ไตรมาสที่ 1 ปี 2546 ถึงไตรมาสที่ 2 ปี 2566 ดังนี้

4.1 ปริมาณหนี้สินของครัวเรือน (Household Debt) รวบรวมข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย

4.2 ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศที่แท้จริง (Real GDP) รวบรวมข้อมูลจากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

4.3 อัตราเงินเฟ้อ (Inflation Rate) รวบรวมข้อมูลจากกองดัชนีเศรษฐกิจการค้า สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์

4.4 อัตราดอกเบี้ยนโยบาย (Policy Rate) รวบรวมข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย

4.5 การลงทุนรวม (Investment) รวบรวมข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย

4.6 ปริมาณเงินฝาก (Deposits) รวบรวมข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย

4.7 อัตราการว่างงาน (Unemployment Rate) รวบรวมข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ

4.8 การขาดดุลงบประมาณของรัฐบาล (Government Budget Deficit) รวบรวมข้อมูลจากสำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ

4.9 ดัชนีราคาที่อยู่อาศัย (House Price Index) รวบรวมข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย

4.10 ดัชนีตลาดหุ้น (Stock market index) รวบรวมข้อมูลจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหนี้ครัวเรือนกับตัวแปรทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในแต่ละช่วงของวัฏจักรธุรกิจ โดยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติมาทำการทดสอบ ดังนี้

5.1 การหาจุดเปลี่ยนในโครงสร้างของวัฏจักรธุรกิจ (Structural Break) เพื่อทำการทดสอบหาจุดเปลี่ยนของวัฏจักรธุรกิจว่าเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาใด ด้วยวิธีการทดสอบการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของเซวาร์ (Chow Test)

5.2 การทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปร มีดังนี้

5.2.1 การทดสอบความนิ่งของข้อมูล (Stationary) ด้วยวิธี Augmented Dickey-Fuller Test (ADF)

5.2.2 การทดสอบความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาว (Cointegration) ด้วยวิธีการแบบสองขั้น Engle and Granger (Engle - Granger Two-Step)

5.2.3 การทดสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของตัวแปรตามแนวคิดของ Granger (Granger Causality)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. การทดสอบความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาว (Cointegration)

ตัวแปรอิสระ

- ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP)
- อัตราเงินเฟ้อ (Inflation)
- อัตราดอกเบี้ยนโยบาย (Policy Rate)
- การลงทุนรวม (Investment)
- ปริมาณเงินฝาก (Deposits)
- อัตราการว่างงาน (Unemployment Rate)
- การขาดดุลงบประมาณของรัฐบาล (Government Budget Deficit)
- ดัชนีราคาที่อยู่อาศัย (House Price Index)
- ดัชนีตลาดหุ้น (Stock Market Index)

H_0 : ตัวแปรอิสระกับหนี้ครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาว
 H_a : ตัวแปรอิสระกับหนี้ครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาว

ปริมาณหนี้สิน
ของครัวเรือน

2. การทดสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของตัวแปรตามแนวคิดของ Granger

ตัวแปรอิสระ

ปริมาณหนี้สิน
ของครัวเรือน

H_0 : ตัวแปรอิสระไม่เป็นเหตุของหนี้ครัวเรือน
 H_a : ตัวแปรอิสระเป็นเหตุของหนี้ครัวเรือน

H_0 : หนี้ครัวเรือนไม่เป็นเหตุของตัวแปรอิสระ
 H_a : หนี้ครัวเรือนเป็นเหตุของตัวแปรอิสระ

- ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP)
- อัตราเงินเฟ้อ (Inflation)
- อัตราดอกเบี้ยนโยบาย (Policy Rate)
- การลงทุนรวม (Investment)
- ปริมาณเงินฝาก (Deposits)
- อัตราการว่างงาน (Unemployment Rate)
- การขาดดุลงบประมาณของรัฐบาล (Government Budget Deficit)
- ดัชนีราคาที่อยู่อาศัย (House Price Index)
- ดัชนีตลาดหุ้น (Stock Market Index)

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา: จากการรวบรวมโดยผู้วิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ความสัมพันธ์ของหนี้ครัวเรือนกับตัวแปรทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในแต่ละช่วงของวัฏจักรธุรกิจ

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ของหนี้ครัวเรือนกับตัวแปรทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในแต่ละช่วงของวัฏจักรธุรกิจ มีดังนี้

1.1 ผลการศึกษาในภาพรวมของทุกไตรมาส ตั้งแต่ไตรมาสที่ 1 ปี 2546 - ไตรมาสที่ 2 ปี 2566 พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงคุณภาพในระยะยาวกับหนี้ครัวเรือนที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 คือผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และการลงทุนรวม และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงคุณภาพในระยะยาวกับหนี้ครัวเรือนที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.10 คือดัชนีราคาที่อยู่อาศัยและดัชนีตลาดหุ้น

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์เชิงเป็นเหตุและผลระหว่างหนี้ครัวเรือนกับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศพบว่า หนี้ครัวเรือนเป็นเหตุของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์เชิงเป็นเหตุและผลระหว่างหนี้ครัวเรือนและดัชนีตลาดหุ้นพบว่า หนี้ครัวเรือนเป็นเหตุของดัชนีตลาดหุ้น ซึ่งจากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า หากต้องการให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศและดัชนีตลาดหุ้นเพิ่มขึ้น จะต้องทำให้ปริมาณหนี้ครัวเรือนลดลง

1.2 ผลการศึกษาของช่วงที่ 1 ตั้งแต่ไตรมาสที่ 1 ปี 2546 - ไตรมาสที่ 3 ปี 2551 ซึ่งมีรูปแบบของวัฏจักรธุรกิจเป็นช่วงหดตัว (Contraction) โดยพบว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงคุณภาพในระยะยาวกับหนี้ครัวเรือนที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 คือผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์เชิงเป็นเหตุและผลระหว่างหนี้ครัวเรือนกับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศพบว่า หนี้ครัวเรือนเป็นเหตุของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ซึ่งจากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า หากต้องการให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเพิ่มขึ้นจะต้องทำให้ปริมาณหนี้ครัวเรือนลดลง

1.3 ผลการศึกษาของช่วงที่ 2 ตั้งแต่ไตรมาสที่ 4 ปี 2551 - ไตรมาสที่ 1 ปี 2563 มีรูปแบบของวัฏจักรธุรกิจเป็นช่วงขยายตัว (Expansion) โดยพบว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงคุณภาพในระยะยาวกับหนี้ครัวเรือนที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 คือผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงคุณภาพในระยะยาวกับหนี้ครัวเรือนที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 คืออัตราดอกเบี้ยนโยบาย นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงคุณภาพในระยะยาวกับหนี้ครัวเรือนที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.10 คือปริมาณเงินฝากและการขาดดุลงบประมาณของรัฐบาล

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์เชิงเป็นเหตุและผลระหว่างหนี้ครัวเรือนกับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ พบว่า หนี้ครัวเรือนเป็นเหตุของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ซึ่งจากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า หากต้องการให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเพิ่มขึ้น จะต้องทำให้ปริมาณหนี้ครัวเรือนลดลง

1.4 ผลการศึกษาของช่วงที่ 3 ตั้งแต่ไตรมาสที่ 2 ปี 2563 - ไตรมาสที่ 2 ปี 2566 ซึ่งมีรูปแบบของวัฏจักรธุรกิจเป็นช่วงหดตัว (Contraction) โดยพบว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงคุณภาพในระยะยาวกับหนี้ครัวเรือนที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 คือผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงคุณภาพในระยะยาวกับหนี้ครัวเรือนที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 คือการลงทุนรวม นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงคุณภาพในระยะยาวกับหนี้ครัวเรือนที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.10 คืออัตราการว่างงานและดัชนีราคาที่อยู่อาศัย

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์เชิงเป็นเหตุและผลระหว่างหนี้ครัวเรือนกับการลงทุนรวม และดัชนีราคาที่อยู่อาศัย พบว่าหนี้ครัวเรือนเป็นเหตุของการลงทุนรวมและดัชนีราคาที่อยู่อาศัย ซึ่งจากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า หากปริมาณหนี้ครัวเรือนเพิ่มขึ้นจะส่งผลให้การลงทุนรวมและดัชนีราคาที่อยู่อาศัยลดลง

อภิปรายผล

จากทฤษฎีการบริโภคแบบรายไดถาวรในวงจรชีวิต พบว่าบุคคลยังไม่จำเป็นต้องกำหนดระดับการบริโภคให้สอดคล้องกับรายได้ที่ตนได้รับและทรัพย์สินที่มีในปัจจุบันเท่านั้น แต่บุคคลสามารถคาดการณ์ได้ว่าตนเองจะมีรายได้ในอนาคตเป็นอย่างไร ก็สามารถจะนำรายได้ในอนาคตที่ตนเองคาดการณ์ไว้นั้นมาประกอบการตัดสินใจกำหนดระดับการบริโภคได้ ดังนั้น จึงเกิดกลไกทางการเงินที่เรียกว่าการกู้ยืมเงิน ซึ่งนำไปสู่การก่อให้เกิดหนี้ครัวเรือน

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากแนวคิดเรื่องวัฏจักรธุรกิจ พบว่าในช่วงที่เศรษฐกิจขยายตัวนั้น ประชาชนจะเริ่มมีรายไดดีขึ้น ภาวะเศรษฐกิจจะเริ่มฟื้นตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว ธนาคารรวมทั้งสถาบันการเงินอื่น ๆ จะเริ่มปล่อยสินเชื่อในอัตราดอกเบี้ยต่ำลง เพื่อกระตุ้นให้ผู้ผลิตและผู้ประกอบการลงทุนเพิ่มขึ้น ส่งผลให้มีการกู้ยืมเงินเพิ่มมากขึ้นและนำไปสู่การก่อให้เกิดหนี้ครัวเรือน และในช่วงเศรษฐกิจหดตัวนั้น สภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไปเริ่มมีแนวโน้มที่แย่ลง ธุรกิจบางแห่งอาจต้องเลิกผลิต

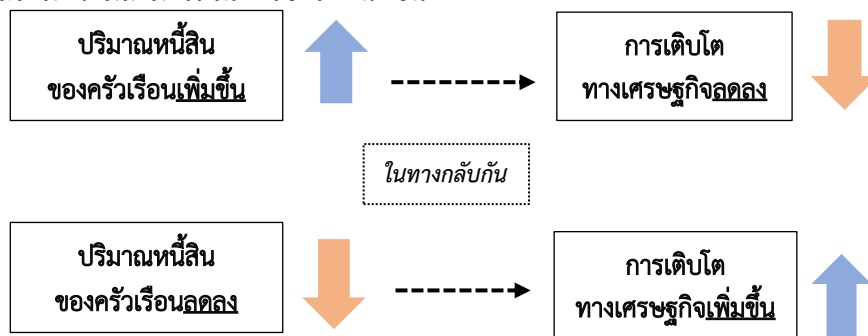
เนื่องจากประสบกับปัญหาการขาดทุน ดังนั้น การผลิตและการจ้างงานลดลง ซึ่งส่งผลให้ประชาชนมีรายได้ลดลงในขณะที่รายจ่ายยังคงเดิม จึงส่งผลให้เกิดการกู้ยืมเงินและนำไปสู่การก่อหนี้ครัวเรือนเช่นกัน

เมื่อพิจารณาในภาพรวมของช่วงเวลานำมาศึกษา (ไตรมาสที่ 1 ปี 2546 - ไตรมาสที่ 2 ปี 2566) พบว่า หนี้ครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับตัวแปรทางเศรษฐกิจคือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ การลงทุนรวม ดัชนีราคาที่อยู่อาศัย และดัชนีตลาดหุ้น และเมื่อพิจารณาผลการศึกษาในช่วงที่ 1 (ไตรมาสที่ 1 ปี 2546- ไตรมาสที่ 3 ปี 2551) ซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจหดตัวพบว่า หนี้ครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับตัวแปรทางเศรษฐกิจคือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และสำหรับผลการศึกษาในช่วงที่ 2 (ไตรมาสที่ 4 ปี 2551 - ไตรมาสที่ 1 ปี 2563) ซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจขยายตัวพบว่า หนี้ครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับตัวแปรทางเศรษฐกิจคือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ อัตราดอกเบี้ยนโยบาย ปริมาณเงินฝาก และการขาดดุลงบประมาณของรัฐบาล และสำหรับผลการศึกษาในสุดท้ายของการศึกษานี้คือช่วงที่ 3 (ไตรมาสที่ 2 ปี 2563 - ไตรมาสที่ 2 ปี 2566) ซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจหดตัวพบว่า หนี้ครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับตัวแปรทางเศรษฐกิจคือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ การลงทุนรวม อัตราการว่างงาน และดัชนีราคาที่อยู่อาศัย

การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า หนี้ครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ การลงทุนรวม อัตราการว่างงาน ดัชนีราคาที่อยู่อาศัย ดัชนีตลาดหุ้น อัตราดอกเบี้ยนโยบาย ปริมาณเงินฝาก และการขาดดุลงบประมาณของรัฐบาล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Meng, et al. (2013) ที่ทำการศึกษายปัจจัยที่กำหนดหนี้ครัวเรือนของออสเตรเลีย โดยผลการศึกษาพบว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ อัตราการว่างงาน อัตราดอกเบี้ย และอัตราเงินเฟ้อ มีความสัมพันธ์กับหนี้ครัวเรือนเช่นเดียวกัน และยังสอดคล้องกับ Moroke (2014) ที่ทำการศึกษาหนี้ครัวเรือนและความสัมพันธ์กับปัจจัยทางเศรษฐกิจมหภาคในสหรัฐอเมริกา โดยผลการศึกษาพบว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ อัตราการลงทุน อัตราแลกเปลี่ยน และอัตราการว่างงาน มีความสัมพันธ์กับหนี้ครัวเรือนเช่นเดียวกัน

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาความสัมพันธ์ของหนี้ครัวเรือนกับตัวแปรทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในแต่ละช่วงของวัฏจักรธุรกิจจะเห็นได้ว่า หนี้ครัวเรือนเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์และมีผลต่อการขยายตัวและหดตัวของเศรษฐกิจ (พิจารณาจากผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ) โดยหากต้องการลดปัญหาที่เกิดจากการก่อหนี้ครัวเรือนของประชาชน รัฐบาลจะต้องดำเนินมาตรการผลักดันการเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศไทย เพื่อให้ส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น มีการบริโภคและการออมเพิ่มขึ้น ส่งผลให้มีความสามารถในการชำระหนี้ดีขึ้น

ภาพที่ 4 องค์ความรู้จากผลการศึกษา

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาความสัมพันธ์ของหนี้ครัวเรือนกับตัวแปรทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในแต่ละช่วงของวัฏจักรธุรกิจ ซึ่งทำการศึกษาโดยอาศัยข้อมูลตั้งแต่ไตรมาสที่ 1 ปี 2546 ถึงไตรมาสที่ 2 ปี 2566 โดยใช้ข้อมูลอนุกรมเวลา (Time Series Data) รายไตรมาส และเป็นข้อมูลที่รวบรวมจากธนาคารแห่งประเทศไทย กระทรวงพาณิชย์ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และแบ่งช่วงวัฏจักรธุรกิจออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 (ไตรมาสที่ 1 ปี 2546 – ไตรมาสที่ 3 ปี 2551) ซึ่งเป็นช่วงที่

เศรษฐกิจหดตัว ช่วงที่ 2 (ไตรมาสที่ 4 ปี 2551 - ไตรมาสที่ 1 ปี 2563) ซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจขยายตัว และช่วงที่ 3 (ไตรมาสที่ 2 ปี 2563 - ไตรมาสที่ 2 ปี 2566) ซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจหดตัว โดยผลการศึกษาสรุปได้ว่า หนี้ครัวเรือนเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อระบบการขยายตัวและหดตัวของเศรษฐกิจ (พิจารณาจากผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ) นอกจากนี้ ผลการศึกษานี้ยังพบว่าหนี้ครัวเรือนยังมีความสัมพันธ์กับตัวแปรทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ด้วย ไม่ว่าจะเป็นการลงทุนรวม อัตราการว่างงาน อัตราดอกเบี้ยนโยบาย ปริมาณเงินฝาก การขาดดุลงบประมาณของรัฐบาล ดัชนีราคาที่อยู่อาศัย และดัชนีตลาดหุ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า หนี้ครัวเรือนเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อระบบการขยายตัวและหดตัวของเศรษฐกิจ (พิจารณาจากผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ) โดยหากต้องการให้เศรษฐกิจขยายตัวหรือผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเพิ่มขึ้น จะต้องทำให้หนี้ครัวเรือนลดลง ดังนั้น รัฐบาลจะต้องดำเนินมาตรการลดหนี้ครัวเรือน ดังนี้

1.1 มาตรการทางการเงิน เช่น การควบคุมการให้สินเชื่อของสถาบันการเงิน การควบคุมอัตราดอกเบี้ยนโยบาย เป็นต้น

1.2 มาตรการทางพฤติกรรม เช่น การส่งเสริมวินัยทางการเงินและการให้ความรู้ทางการเงิน การส่งเสริมการออมและการลงทุนที่เหมาะสม เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับตัวแปรทางพฤติกรรมการใช้จ่ายของประชาชนที่อาจเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความสัมพันธ์ของหนี้ครัวเรือนกับตัวแปรทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในแต่ละช่วงของวัฏจักรธุรกิจ เช่น ปริมาณการซื้อขายผ่านระบบออนไลน์ จำนวนบัตรเครดิตหรือบัตรเครดิตเงินสดต่อคน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2558). *ทำความเข้าใจหนี้ครัวเรือน*. สืบค้น 18 กุมภาพันธ์ 2564. จาก <https://www.bot.or.th/Thai/FinancialInstitutions/Highlights/ASEANCommunity/BankersTalk/Vol3Issue1.pdf>.
- เบญจมาศ สุขสันติรัตน์. (2559). *ผลกระทบของปัจจัยทางเศรษฐกิจมหภาคต่อหนี้สาธารณะของประเทศไทย*. (เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- ไพฑูรย์ ไกรพรศักดิ์. (2554). *วิธีการทางเศรษฐมิติและตัวแบบเศรษฐศาสตร์สำหรับข้อมูลอนุกรมเวลา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภูมิฐาน รังคกุลนุวัฒน์. (2556). *การวิเคราะห์อนุกรมเวลาสำหรับเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ Time Series Analysis for Economics and Business*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สาวิณี สุริยันรติกร. (2560). บทบาทของหนี้ครัวเรือนต่อการบริโภคในประเทศไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 11(1), 161-172.
- Abel, A. B., & Bernanke, B. S. (2001). *Macroeconomic*. (4th ed.). Boston: Addison Wesley Longman.
- Meng, X., Hoang, N. T., & Siriwardana, M. (2013). The determinants of Australian household debt: A macro level study. *Journal of Asian Economics*, 29, 80-90.
- Moroke, N. D. (2014). Household debts-and macroeconomic factors nexus in the United States: A cointegration and vector error correction approach. *Journal of Economics and Behavioral Studies*, 6(6), 452-465.